

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת בבא בתרא - דף קיח

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

מה ההבדל אם הארץ התחלקה לבאי הארץ או ליוצאי מצרים?

כאמור נחלקו רבי יאשיה ורבי יונתן בביאור הפסוקים, ומבואר שנחלקו האם הארץ התחלקה ליוצאי מצרים או לבאי הארץ. ועתה צריך להשכיל, אם כפי הדברים הכתובים במפורש בלשון הברייתא, הרי שלשית רבי יונתן צריכים להתייחס למנין שהיה בערבבות מואב. ולשית רבי יאשיה היו צריכים להתייחס למנין שהיה בעת יציאת מצרים (ובדף קיז הארכנו בנושא).

אבל הדבר אינו מדויק כמבואר בגמ', שאמר רבי יונתן שירושה זו שונה מכל המושג "ירושה", בדרך הירושה שבעולם שהאדם החי יורש את המת, אולם בחלוקת הארץ המתים ירשו את החיים!!! כלומר, לאחר שקיבלו החיים את חלוקת הארץ, חזרה הנחלה ליוצאי מצרים, ושוב הנחילו בשווה לבאי הארץ. שואלים מראשונים, א"כ עלה מעתה שאף רבי יונתן סובר שהחלוקה היא לפי יוצאי מצרים, א"כ מה הנפק"מ בין רבי יאשיה לבין רבי יונתן, ומה נזקק רבי יונתן לאריכות דרך, להחזיר את הנחלה ולחזור ולהורשה. ובביאור הענין מצאנו כמה דעות בראשונים, ונביאים כפי הבנת הכותב, ויתן לחכם ויחכם עוד.

בתוס' (ק"ז, א ד"ה ומחזירין) הביאו את שיטת ריב"א ושיטת ר"ת. המהלך הראשון בתוס' לשיטת ריב"א, וכך בהמשך דבריהם נראה שמחשיכים לבאר את הסוגיא בשיטה זו, וכך, לדעת רבי יונתן, נאמרה גזירת הכתוב שכאשר יש ב' אחים שיצאו ממצרים, ואח"כ קיבלו בניהם באי הארץ חלק, והחזירו את זה לאחים, באופן זה אמרה תורה שמחלקים את החלקים בשווה, לפי אותם אחים שיצאו ממצרים. אולם באופן שאינם אחים, כאשר יהיה לו ט' בנים שנכנסים לארץ, יקבלו ט' חלקים. ולאחר שיש בן אחד שנכנס לארץ יקבל חלק א'. אולם לפי דעת רבי יאשיה, שתמיד מתייחסים ליוצאי מצרים, אף אותו אב שיש לו ט' בנים בכניסה לארץ, לא יקבלו כי אם כולם ביחד חלק א'.

דעת ר"ת, שבאמת לבני ירושה בנים את אבותם, לא יהיה נפק"מ ב' השיטות שהרי כשהבנים מחזירים לאבותיהם, כל אבות ישראל חולקים בשווה. אלא הנפק"מ תהיה לקטנים ונשים, באופן שהאבות בזמן יציאת מצרים היו בני עשרים ומעלה ומתו במדבר, ובניהם בעת הכניסה לארץ ישראל היו פחותים מבני כ', או שהיו להם בנות בלבד כדרך מעשה בנות צלפחד, א"כ לדעת רבי יאשיה שהנידון תלוי ביוצאי מצרים, כאשר האבות היו יותר מבני כ' בזמן יציאת מצרים כאמור, יקבלו חלק. אולם לדעת רבי יונתן אין מי שירש בעת הכניסה לארץ שהרי קטנים ונשים בדין חלוקה וירושה, א"כ אף אין מי שיעביר ליוצאי מצרים.

ע"ז הדרך מביא ר"ת נפק"מ הפוכה, אם האבות שיצאו ממצרים לא היו בני כ', והם או בניהם בעת הכניסה לארץ היו בני כ'. לשיטת רבי יאשיה שהארץ נחלקה ליוצאי מצרים, הם לא היו בני כ' באותה שעה, ואין להם חלק. מאידך לשיטת רבי יונתן, לבאי הארץ התחלקה והיה להם חלק.

ברמב"ן מבואר הענין בקצרה מחש ז"ל "נפקא מינה לענין טפלים וכן למרובים ונתמעטו". בנראה בביאור דבריו, הביאור הראשון של טפלים, הוא מה שביאר ר"ת כמבואר לעיל. והנפק"מ "מרובים ונתמעטו", כפי הנראה כוונתו באופן שמספחה שהיו נפשיותה מרובות בזמן יציאת מצרים, אולם התמעטו ובעת כניסתם לארץ היו מעט אנשים, לשיטת רבי יאשיה הזמן הקובע הוא יציאת מצרים, ואותם מועטים שנכנסו לארץ יקבלו את כל נחלות יוצאי מצרים. אולם לשיטת רבי יונתן, באי הארץ מקבלים חלק, ואין סיבה שיקבלו את כל החלקים של יוצאי מצרים, אלא יקבלו כפי שהם עתה ואמנם תחזור הנחלה לאבותם אולם לא נוסף להם לפי מספר אבותם, שהרי הזמן הקובע לפי רבי יונתן הוא באי הארץ.

כח של "עין הרע"

ביארה הגמ', שהנושא של שבת מנשה נכתב ביהויה ויש בו עצה טובה לדורות, שאמר להם יהושע "אם עם רב אתה עלה לך היערה" כלומר תחביאו עצמכם שלא ישלטו בכך עין הרע. ואמרו לו שהם מבני יוסף שאין כח עין הרע שולט בהם שנאמר "בן פרת יוסף בן פורת עלי עין" שבירך יעקב אבינו שהם ישלטו בעין. והביאו עוד מקור שאמר רבי יוסי ברבי חנינא "וידעו לרב בקרב הארץ" כדגים שהמים מכסים אותם ואין העין שולטת בהם, כך זרעו של יוסף אין העין שולטת בהם.

למדנו בגמ' בב"מ (קז) את הכח המזיק בעין הרע, שם אמר רבי יהודה לרבי, אל תקנה קרקע סמוך לעיר מחשש עין הרע. ושואלת הגמ', הרי תלמידי רב ביארו לרב אבא, "ברוך אתה בשדה" שיהו הנכסים קרובים לעיר. ביארה הגמ', כאשר מוקף חומה זה ברכה היות וקרוב לעיר ואין עין הרע. ואם אין חומה יש עין הרע. עוד אמרו שם "הסיר ד' ממך כל חלי", ביאר רב זה עין הרע. פעם רב נכנס לבית הקברות, ועשה מה שעשה ואמר, 99 מהם מתו מחמת עין הרע, ואחד מת כדרך כל האדם.

רבנו מנחם ציוני, בספרו הציוני על התורה (פרשת בלק) הביא, שמהנושא האמור ברלעט יומי ללמוד עד היכו כח המחשבה והרהור יוכלו להניע חסד אחד

לבנות עולמות ומצד שני רח"ל להרוס כל טוב. ואמרו חז"ל בכמה מקומות, כל מקום שנתנו חכמים עיניהם יש בו מיתה או עוני. ואמרו חז"ל שלבלעם הרשע היו בו ג' מידות רעות "עין הרע" "יצר הרע" "שנאת הבריות". ובכח הרע שהיה בעינו היה מזיק, וזכר מפורסם הוא בדברי חז"ל, שיש בעין הרע כח ממשי להזיק כמו שאמרו "לא מסתפי מר מעינא בישא". "הסיר ד' ממך כל חולי אמר רב זו עין הרע". וכן "לא יעמוד אדם בשדה חבירו בשעה שהיא בקמותיה שלא יכניס בה עין הרע".

והביא הגאון הנזכר בשם חכמי המחקר, יש בני אדם מזיקין בהבטת עיניהם כמו האפעה, ואמר חכם אחד העין תכניס הגמל בקדירה, והאדם אל הקבורה, וכן יש חיות הממיתים בקולם עד כמטוחי קשת. ואמר כי אלכסנדרוס מוקדון בא עם חילו למקום שהיו בו חיות שהיו ממיתים בהבטת עיניהם ועשו מראות מצוחצחות ושמו אותם נגד החיות וחזר ראותן אליהם ומתו כולם. וזה היה ענין בלעם.

מעתה ביאר רבנו מנחם ציוני, על דרך הסוד את המעשה ברבי יוחנן, שאמר דלי לי בגיני ומחמת כך נפטרו אותו תלמיד. וכעובדא דרשב"י שנתן עינו ונעשה גל של עצמות. "כי כח העין הרע אשר בת"ח פועלת לפי כוונתם ומחשבותם בחכמת אלקים כדאיאת בספר הזוהר "חכימין כולהו אינהו רשימין דיוקניהו בחכמה" והיא השופטת ומענשת עד כי האצילות הנענש נקצץ ונשמתו ניטלת הימנו".

סיכום הדף

נושא: חלוקת הארץ. מרגלים מתאוננים. בנות צלפחד.

עוד שאל ר"פ את אביי, אם הארץ התחלקה ליוצאי מצרים מובן שבנות צלפחד טענו שיאבד חלקם עם הבת לא יורשת, **אולם** אם הארץ מתחלקת לבאי הארץ מה הטענה שיש להם. **מבארת הגמ'**, שטענתם הייתה ביחס לחלקו של חפר סבם, **היינו** אחי צלפחד נכנסו לארץ ונחתם חזרה לחלוקה לחפר שהיה מיוצאי מצרים, **ואילו היה בן צלפחד** היה מקבל יחד עם אחיו, ועתה שאין בן הם יפסידו.

עוד שואלת הגמ', מבואר שבעת שחלק ירושת את הארץ טענו שבט מנשה שקיבלו מעט ביחס לגודל שבטם, טענתם מובנת אם הארץ התחלקה לפי יוצאי מצרים, אולם אם לפי הבאים לארץ מה טענו. **מבארת הגמ'**, שאף אם לבאי הארץ התחלקה, אולם היא להם הרבה קטנים שלא קיבלו חלק. **אמר אביי**, למדנו שכל אחד קיבל חלק, שאל"כ היה לו לצווה. **ואם תאמר** שרק צווחות שהועילו וכתב, והרי שבט מנשה לא הועיל להם וכתב. **זוהרה הגמ'**, שיתכן שהיו שצעקו ולא קיבלו, אלא הנושא של שבט מנשה נכתב היות **ויש בו עצה טובה לדורות**, שאמר להם יהושע "אם עם רב אתה עלה לך היערה" כלומר תחביאו עצמכם שלא ישלטו בכך עין הרע. **אמרו לו אנו מבני יוסף שלא שולטת בהם עין הרע** שנאמר "בן פרת יוסף בן פורת עלי עין" ונקרא "עולי עין", בירך יעקב שהם ישלטו בעין. **רבי יוסי ברבי חנינא אמר** "וידעו לרב בקרב הארץ" כדגים שהמים מכסים אותם ואין העין שולטת בהם, כך זרעו של יוסף אין העין שולטת בהם.

מבארת הגמ' שהמקור שיהושע וכלב קיבלו את חלק המרגלים ממה שנאמר "ויהושע בן נון וכלב בן יפנה חיו מן האנשים ההם", וכבר למדנו שנשארו בחיים, אלא הפסוק בא ללמד שחיו בנחלתם. **בברייתא לעיל התבאר**, שמתלוננים ועדת קורח לא היה להם חלק בארץ, **מאידך מבואר בברייתא אחרת** שיהושע וכלב נחלו את חלקם של מתלוננים ועדת קורח. **מבארת הגמ'** שנחלקו האם יש היקש מתלוננים למרגלים או לא. **בטענת בנות צלפחד מבואר** "אבינו מת במדבר והוא לא היה בתוך העדה (- עדת מרגלים) הנועדים עד ד' (- מתלוננים) בעדת קרח (- כפשוטו)" **ונחלקו ב' הברייתות האם המקשים מתלוננים למרגלים שיהושע וכלב קיבלו חלקם או לא**.

שאל ר"פ את אביי, למ"ד שיש היקש מתלוננים למרגלים, האם יהושע וכלב ירשו חלקים כה גדולים. **ביאר אביי**, שהכוונה המתלוננים בעדת קורח בלבד, ולא המתלוננים שאמרו "מה נשנתה".

שאל ר"פ את אביי, מבואר בנחלת הארץ **ששבט מנשה** נטל עשרה חלקים, אם הארץ התחלקה לפי יוצאי מצרים מובן שיש 10 חלקים, 6 חלקים של משפחות מנשה המבוארות להדיא בפסוקים, **עוד 4 חלקים** של בנות צלפחד שכלול בזה, **חלקו** של אביהם, **חלקו** של סבם, **חלק** בכורה של אביהם, **חלק** אח אביהם שמת בלא בנים (בהמשך שואלת הגמ' מדוע נמנו בנות צלפחד בנפרד, ואם מנו את כולם אף את הקטנים היו הרבה יותר מעשרה חלקים, אלא היו רק ו' בתי אב, וציינו במפורט את בנות צלפחד ללמד שארץ ישראל מוחזקת ולכן קיבלו בה בחלק בכורה). אך אם לבאי הארץ, הרי היו צריכים לקבל ח' חלקים בלבד, **היינו** ב חלקים שהיו צריכים ליטול בנחלת חפר. **נוקטת הגמ'**, שהרי מועצת הדין האמור במשנה, היה להם ליטול ג' חלקים (אביהם, וב' חלקים בנכסי חפר), **ומה שאמרו שנטלו ד' חלקים** כיון שהיה לחפר בן נוסף שמת בלא בנים, א"כ לשיטה שהתחלקה לבאי הארץ ולא נטלו חלק אביהם ניתן להעמיד שהיו לו ב' בנים שמתו.

והמקור לזה, "כ"ן בנת צלפחד דברת נתן נתן להם אחת נחלה בתוך אחי אביהם והעברת נחלת אביהו להן" ודרשו "נתן נתן להם" זה נחלת אביהו צלפחד. "בתוך אחי אביהו" זה נחלת חפר שהוא אבי אביהו. "והעברת" זה חלק בכורה של צלפחד בנחלת חפר. "נתן נתן" מרבה חלק אח אביהם. **ומי שסבר שב' אחים** מתו ונטלו ירושתם למד עוד חלק ממה שנאמר "אחוזת נחלה".